

Afghanske kvinner som bryter med tradisjonene, risikerer livet.

De kaster burkaen.

Tekst: IRENE PERONI Foto: ALEX MASI

GALGE: Elaha Soroor har en løkke hengende fra taket som påminnelse om dem som blir henrettet for sine ideer.

TROSSER SAMFUNNET

Afghanske kvinner lar seg ikke skremme ut av rampe-lyset til tross for brutale drap.

SHAIMA REZAYEE var bare 24 da en ukjent gjerningsmann skjøt og drepte henne i hennes eget hjem i utkanten av Kabul. De fant henne liggende på teppet, med en stor blodpøl under hodet. Hennes eneste forbrytelse var at hun jobbet som VJ på Tolo TV, Afghanistans første private TV-selskap. Året var 2005, Taliban-regimet var blitt jaget bort fire år tidligere, og hele verden trodde afghanske kvinner endelig var fri – fri til å kaste burkaene og hodeskjerfene sine, fri til å gå på skolen og til å ta den jobben de ønsket, og fri til å høre på favorittmusikken sin.

Shaima trodde sikkert det samme. I sine MTV-inspirerte programmer introduserte hun vestlige musikkvideoer sammen med arabisk, indisk og iransk musikk. Hun brukte dongeribukser og spaserte i sentrum av Kabul med hatt eller til og med barhodet. Den nyerver-

vede friheten var berusende: Afghanske ungdommer kunne endelig more seg, akkurat som sine jevnaldrende i vestlige land. Men da konservative mullaher fordømte TV-showet og sa det var «mot islam og nasjonale verdier», ga Tolo TV henne sparken.

Et par måneder senere gjorde noen slutt på drømmene hennes og til de mange unge tilhengerne som hadde tatt henne som forbilde.

Flere unge kvinner møtte en lignende skjebne. Zakia Zaki, 35, journalist og menneskerettighetsaktivist, ble drept med syv skudd i sin egen seng etter at hun nektet å stenge den amerikansk-finansierte radiostasjonen hun ledet. Shekeba Sanga Amaj, en 22 år gammel nyhetsoppleser, ble skutt i foreldrenes leilighet i 2007.

Ennå utrygt. Hvor farlig er det for en afghansk kvinne å satse på en karriere i offentligheten? Og fremfor alt, hvorfor skulle noen risikere livet sitt for å bli kjendis?

Situasjonen har uten tvil forandret seg til det bedre siden årene da Tali-

ban satte fyr på Afghanistans historiske filmarkiv, knuste TV-apparater og forbød kvinner å jobbe eller å gå på skolen. Men fremdeles risikerer jenter som vil bli skuespillere, sangere eller regissører å bli fullstendig isolert. Noen av dem får til og med drapstrusler fra slektninger og er nødt til å leve i skjul. Andre må flykte utenlands.

– Jeg er ikke redd – jeg har klart å drepe all frykten i hjertet mitt, sier 21 år gamle Elaha Soroor.

I fjor deltok hun i Afghan Star, det afghanske svar på American Idol, hvor hun konkurrerte mot dusinvis av mannlige deltagere. Hun møter oss i en liten, koselig leilighet hun deler med sin bror i en forstad til Kabul. Broderte puter er stilt opp langs alle veggene i den kvadratiske stuen, og en vannkjele står og putrer på jernovnen. Hun har satt frem flere fat med epler, klementiner, afghanske kjeks og tørket frukt på det største teppet. Elaha, som vokste opp i Iran, er kledd i trendy, hippe klær. Håret er relativt kort og hun har kloke øyne og et trassig blikk.

– Jeg vil at noen skal kjempe mot

FLERKULTURELL: Leena Alam, som flyttet til USA med familien sin som barn, mener det ville være hyklersk av henne å bruke hijab.

kvinnediskriminering her i Afghanistan. Men hvis alle er redde, hvem blir igjen for å gjøre noe med det? Jeg tror at det å synge er en sterk måte å få folk til å lytte til de afghanske kvinnenes stemme på, sier hun.

Sterk tekst. Elahas beslutning om å opptre foran publikum ble sterkt motarbeidet av morens familie – de første truslene kom fra hennes egne slektninger. Senere fikk hun endel skumle telefoner fra fremmede mens programmet gikk på TV. Hun havnet på åttende plass, selv om mange syntes hun egentlig fortjente en mye bedre plassering.

I rommet hun og bandet bruker som øvingslokale finnes det mange symbolske gjenstander, men det mest oppsiktsvekkende er en løkke som henger fra taket.

– Den er der for å minne meg om alvorlige ting hver gang jeg er her og synger, forklarer hun. På sin fremdeles upubliserte CD berører hun noen følsomme emner som sikkert kommer til å irritere fundamentalistiske lærde.

«Du dreper meg med dine steiner, men en dag er det ingen steiner igjen,» siterer hun fra «Stoning», hovedlåten på CD-en. Budskapet hennes er klart: Sosial forandring kan ikke stanses, uansett hvor hardt de konservative kreftene prøver å undertrykke kvinners rettigheter.

Alle de kvinnelige kunstnerne vi møter, har noe til felles: Truslene. De våger nesten ikke gå ut alene. Noen lever som fanger i sine egne hjem, andre har en fast sjåfør, atter andre har bevæpnede livvakter som følger dem overalt. De vet at en eneste feil kan være nok til å ødelegge karrièren og tvinge dem til å rømme fra landet. Likevel er de fast bestemt på ikke å gi seg.

Glamorøs. Leena Alam (26) sitter på en stor sofa i TV-studioet i Channel 1 mens hun venter på å bli intervjuet av en kjent TV-vert. Hun er glamorøs, nesten provoserende på sin egen, stilfulle måte. Hun kunne ikke ha skilt seg mer ut fra de beskjedent kledde kvinnene som pusler med sine daglige gjøremål i byens herjede gater. Alam er tidligere

modell, slank og elegant med langt, brunt hår og usedvanlig pene, grønne øyne. Hun er iført trange, vestlige klær, har sminke og leppestift, og holder en plysjpanda som hun i løpet av showet skal gi i gave til intervjueren.

– Familien min flyttet til USA da jeg var barn, forklarer skuespillerinnen, som ble utnevnt til fredsambassadør for 2009 av FN.

– Første gang jeg kom hit som voksen, var i 2001, i de siste månedene til Taliban-regimet. Jeg var her i tre dager, men kunne ikke tenke meg å bli lenger, så jeg dro tilbake.

Under et senere besøk ba en gruppe unge skuespillere henne om å produsere en Bollywood-aktig film. Hun gjorde det, tok hovedrollen selv og har siden spilt i flere afghanske filmer. En av dem, *Kabuli Kid*, vant EIUC

«Jeg er ikke redd, jeg har klart å drepe all frykten i hjertet mitt»

Elaha Soroor

Gratis
forundersøkelse
og delbetaling

Vil du slippe briller og linser?

Hvert 4. minutt gjennomfører vi en øyebehandling som et alternativ til briller og linser. Selve behandlingen tar mellom 5 og 90 sekunder, og resultatet er minimalt ubehag, økt presisjon og raskere helingstid. De fleste er tilbake på jobb dagen etter. Memira er ledende innfor øyelaser i Norden og har en samlet erfaring med over 230.000 behandlinger. Finn ut om du kan behandles.

Ring **815 00 260** eller les mer på **memira.no**

Bergen, Fredrikstad, Hamar, Kristiansand, Lillestrøm, Oslo, Stavanger, Tromsø, Trondheim, Ålesund

memira
Ledende innen synskirurgi

➡ Human Rights Film Award på filmfestivalen i Venezia i 2008. Nå er Leena glad hun lever i Afghanistan.

– Mitt eneste ønske er å bli godtatt av afghanerne. Hvis det synes det er greit at jeg er her, da vil jeg gjerne bli. Likevel innrømmer hun at det forekommer uhyggelige hendelser.

En gang var hun på landet for å spille inn en reklame hvor hun skulle ri på hest iført lang, rød kjole. Folk flokket seg rundt. En mann fra en landsby i nærheten gikk bort til produsenten og spurte hvem kvinnen var. Da han hørte at hun var skuespiller og afghansk, sa han:

– Javel, da burde hodet hennes bli hugget av.

Leena ler mens hun forteller, men det virker som det er hennes måte å overvinne en underliggende frykt på.

Burka og motesko. Ikke alle kvinner deler Leenas ønske om å bli kvitt de tradisjonelle klesplaggene. Som i resten av den muslimske verden finnes det også mange som liker å bruke hodesker, forklarer Agheleh Rezaie, en av landets best kjente kvinnelige skuespillere, og den første som opptrådte i en film etter Talibans fall. Burkaen var en del av den afghanske kulturen lenge før Taliban gjorde den obligatorisk, sier hun.

– Mange av disse kvinnene dekker seg fra topp til tå når de skal ut, men går til skjønnhets-salonger og har på seg dyre klær under burkaen. Legg merke til kvinner med burka: Du ser ofte et par høye hæler som stikker frem under den.

I et svært konservativt land som Afghanistan hender det at kvinner bruker vestlige klær som en slags politisk erklæring. Et par hvite, høyhælte sko spilte faktisk en sentral rolle i Agheleh's første film, *At Five in the Afternoon*. Den ble regissert av unge Samira Makhmalbaf fra Iran, og forteller historien om en 18 år gammel jente som

SOM I EN FILM: Agheleh Rezaie kjenner ikke skjebnen til mannen sin, som forsvant sporløst etter at Taliban ble drevet ut.

drømmer om å bli Afghanistans første kvinnelige president. Hun bruker burka, men hver gang hun er ute av syne for sin gamle, ultrakonservative far, tar hun på de fine, moderne skoene. Drømmene blir til slutt knust av familiens fattigdom, av at nære slektninger dør og et dyptfølt ønske om ikke å såre farens følelser.

Agheleh sier at hennes eget liv ligner på et filmmanus. Mannen hennes sto Taliban-regimet nær, og forsvant rett etter deres fall. Kanskje ble han tatt fange eller til og med drept: Hun kjenner ikke skjebnen hans, men sier at hun fortsatt elsker ham.

På toppen av å være enke og å måtte forsørge barna sine er Agheleh i trette på brødrene sine, som støtte henne ut da hun begynte å jobbe som skuespiller. Men trebarnsmoren, som har universitetsgrad i geografi og journalistikk, er fast bestemt på å fortsette. Hun anser seg selv som «veldig religiøs og en praktiserende muslim». Men hun synes ikke det er noen motsigelse mellom islams hellige skrifter og ønsket om å være noe mer enn bare mor og husmor.

– Koranen selv sier at menn og kvinner skal ha de samme rettighetene, sier hun. – Jeg håper at afghanske kvinner en dag kan ta alle slags jobber. Men jeg tror også det kommer til å ta minst ti år til før vi kommer så langt.

a-magasinet@aftenposten.no